

ՆՈՐ ԿՅԱՆՔ

Գյուղի հարավային եզրին բարձրանում է VII դարի մի եկեղեցի, որը վերանորոգումների ու կարկատանների է ենթարկվել XIX դարում, սակայն հիմնականում պահպանել է իր հին ձևը: Ժամանակին նա այլ եկեղեցիների նման ամրացվել և վեր է ածվել բերդի: Այժմ շրջապատի այդ հավելումները վերացված են: Եկեղեցին կոչվել է Գրիգոր Լուսավորչի անունով:

Հուշարձանի վրա եղած բոլոր արձանագրությունները գտնվում են հյուսիսային պատի վրա, մուտքի շուրջը: Ինչպես երևում է հենց այդ մուտքն էլ հնում եղել է հիմնականը:

Եղած արձանագրությունները սաստիկ հողմահարված-քայքայված են: Շինանյութ քարը ինքնին վատ որակի է և հենց սկզբից եղել է չեչոտ ու ծակոտկեն, որի հետևանքով էլ տեղ-տեղ գրիչը շրջանցելով դրանք՝ գրերը տեղավորել է իրարից հեռու, բայց և մեկից բացի, մնացած չորս արձանագրությունների գրիչը ևս ցածր որակի արհեստավոր է եղել: Ջարմանալի է, թե ինչպես կաթողիկոսի և թագավորի անունից գրված այդ արձանագրությունները փորագրվել են նման վարպետի կողմից, որի և՛ գրերն են անարվեստ, և՛ տողերն անհամաչափ, իսկ տեղադրությունը բոլորովին անճաշակ ու խառն է:

Արձանագրությունները հողմահարված լինելու պատճառով հին տեղագիրները չեն վերծանել: Միայն Ալիշանը դրանցից չորսի թվական պարունակող առաջին տողերն է հաղորդել (Շիրակ, 174):

Մեր ժողովածուի մեջ տեղադրել ենք դրանցից 5-ը, ոմանք լրիվ, ոմանք որոշ բացերով, բայց բոլորի հիմնական բովանդակությունը պարզված է, միայն մեկ արձանագրություն բաղկացած երկու կարճ տողերից և ուռուցիկ գրերով այնպիսի վիճակում է, որ ոչինչ չի հասկացվում, ուստի և բաց ենք թողել: Այդ խաթարված վիճակում էլ արձանագրությունները կարևոր նորություններ են հաղորդում. պարզվում է, որ՝

Ա. Գյուղի հին հայկական անունը եղել է Շոթա: Այդ անունը երկու անգամ հիշատակված է արձանագրությունների մեջ և անկասկած է:

Բ. Շոթա գյուղը XI դարի առաջին տարիներից պատկանել է Հայոց կաթողիկոսարանին և Սարգիս Սևանցի կաթողիկոսը 1001 թվականին թողել է գյուղից գանձվող Շարիատ կոչվող հարկը և 1010 թվականին էլ ջրանցք է կառուցել, ապա նաև հողային վեճեր կարգավորել: Իսկ Գագիկ Ա Բագրատունի թագավորն էլ 1011 թվականին եկեղեցուն է նվիրել Ծըմբաքար կոչվող գյուղը, իսկ այդ անունով գյուղի հիշատակության սա միակ դեպքն է:

Գ. Ջարմանալի է, որ XI դարի առաջին երկու տասնամյակների այդ ծաղկուն վիճակից հետո գյուղը և եկեղեցին կորցրել են իրենց նշանակությունը, ոչ միայն ավելի ուշ արձանագրություններ չկան, այլև գյուղի անունն էլ մոռացվել է: Գիշտ է Հռոմոնոսի արձանագրությունների մեջ XIII դարում երկու անգամ հիշատակված է համանուն գյուղ, բայց հնարավոր է, որ վերջինս Հռոմոնայրի վանքի մոտակայքում է եղել: Նույնանուն գյուղեր տարբեր վայրերում սովորական երևույթ էր և՛ հնում, և՛ ներկայումս:

Արձանագրություններն այդպիսի քայքայված տեսք են ունեցել վաղուց ի վեր: Մեր ձեռքի տակ է մեծ երախտավոր Թ.Թորամանյանի կատարած 1913 թ. լուսանկարը, որի վրա նույն վիճակն է արտահայտված:

Այժմ Ս. Գրիգոր Լուսավորչի եկեղեցին ներառնված է գյուղի մեջ, շրջապատված բնակելի տներով: Ճարտարապետական հորինվածքով խաչաձև հատակագծով կենտրոնագմբեթ եկեղեցի է: Ուսումնասիրողների կողմից թվագրվում է VI դարի երկրորդ կեսով: Վիճագրերի առաջին գիտական հրատարակությունն իրականացրել է հնագետ-վիճագրագետ Հուսիկ Մելքոնյանը⁵⁴:

⁵⁴ Հուսիկ Մելքոնյան, XI դարի վիճագրեր Նոր Կյանք գյուղից, Լրաբեր (հաս. գիտ.), 1983, թ. 5, էջ 57-67:

126. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ. հյուսիսային պատին, արևմտյան մասի վերևում, ուռուցիկ տառերով, 5 տող.

ՆԺԲԻԱԿԱ ՆՈՒԹԵԱՆԸԱՅՈՑ
ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱԳԿԵԱՍ
ՍՄՍԱՐԳԻՍՈՐԹՈՂԻ ԼՈՐԱԻ ՀԱՐՅԱՆ
ՅԵ...Ն...ԿԱԹ...:Ա:, ԵԹԼԵՂ ՈՔ ՀԱԿԱՌԱԿՅԱՆ/ՋՈՎԱԾ Է
ՅԱՅ, :ՅԺԸ:-ԻՑՆ (318). ԱՄԵՆ:

[Ի] ՆԾ (1001) ԹԻԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ / [Ի] ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ
ԳԱԳԿԱ, ԵՍ / ՏՐ ՍԱՐԳԻՍ, ՈՐ ԹՈՂԻ ՇՈԹԱԻ ՀԱՐՅԱՆ /
ՅԵ...Ն...ԿԱԹ...:Ա:, ԵԹԼԵՂ ՈՔ ՀԱԿԱՌԱԿՅԱՆ/ՋՈՎԱԾ Է
ՅԱՅ, :ՅԺԸ:-ԻՑՆ (318). ԱՄԵՆ:

Հրատ. Ալիշան, Շիրակ, 176 (մինչև ՈՐ ԹՈՂԻ, առանց թվականի),
Գեորգեանց, 147 (պակասավոր), Հ. Մելքոնյան, «Լրաբեր», 1983, 5, 58:

Ծանոթ. Գրված է ուռուցիկ գրերով և անարվեստ. հայտնի է, որ ուռուցիկ գրերը ավելի ենթակա են քայ-քայման: Ներկա դեպքում քայքայված են չորրորդ տողի սկզբի մասերը:

Երրորդ տողի վերջի ՇՈԹԱԻ ՀԱՐՅԱՆ բառերից վերջինը հայտնի տուրքի անուն է. դրան նախորդող ՇՈԹԱԻ բառը համարում ենք տեղանուն և հենց այս Նոր Կյանք գյուղի հնագույն անունը:

Այս անունով գյուղ հիշատակված է երկու անգամ Հռոմոսի արձանագրությունների մեջ, XIII դարի սկզբում. մեկ անգամ Շաւթա գրությամբ, որը վանքին է նվիրել Խուրլուխաթունը և մյուս անգամ Շավթա (սեռ. Շավթաի), որը նույն վանքին է նվիրել Անիի արքեպիսկոպոս տեր Գրիգորը (Ալիշան, Շիրակ, էջ 21, 23): Ներկա դեպքում դրանց ոչ թե տեղադրությունն է կարևոր, այլ այդ անունով գյուղեր լինելը:

Չորրորդ տողի սկզբում վնասված է 2-3 բառերը. ըստ բովանդակության՝ պետք է լինեին շարիատ կոչվող հարկով տրվող մթերքի անունները, հնարավոր է, որ առաջին բառը լիներ ՅԵԶԻՆ, որի առաջին երկու գրերը պահպանվել են, և երկրորդ, կաթնամթերքի անուն:

127. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ. հյուսիսային մուտքի գլխի խորշի կիսակամար պսակի վրա, 3 տող.

ԿՆԵԹԻԹԱԿԱՆ ՈՒ ԻԹԱՅԱՅՈՑԵԱՄԻՆԱՐԳԻՍՈՐԹՈՂԻ
ԶԳՈՒՐԳԵՆՆԱՐԴԵՑՆԻԿՆՅՈՒԵՆՆԱՐԳՈՐԾԻՑԻՑ
ԿՆԵԹԻԹԱԿԱՆ ՈՒ ԻԹԱՅԱՅՈՑԵԱՄԻՆԱՐԳԻՍՈՐԹՈՂԻ
ԶԳՈՒՐԳԵՆՆԱՐԴԵՑՆԻԿՆՅՈՒԵՆՆԱՐԳՈՐԾԻՑԻՑ

† :ՆԾԹ: (1010). Ի ԹՎԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ՅԱՅՈՑ, ԵՄ ՏՐ ՍԱՐԳԻՍ ԴԱՐՁՈՒՑԻՑ /
 ԶԳՈՒԳԵՆԱ ՈՐԴԵՑՆ ՅԱՅՐԵՆԻՔՆ ՅԻՐԵՆՑ ԴԱՏԱՍԱՅՐՈՎ ԵՒ ԱԺԱՆԻ Ո... / ...ԻՄ...
 ՈՒ... ՅԱԿԱՌԱԿ ԿԱՆՁՈՎԻՅԱՅ ԵՒ ՅԱՄԵՆ ՍՐԲՈՑ՝:

Գրատ. Գ. Մելքոնյան, «Լրաբեր», 1983, 5, 63:

Ծանոթ. Գ. Մելքոնյանը երկրորդ տողի վերջում ԱԺԱՆԻ-ն վերծանել է ԱԾԱՆԻ, իսկ երրորդ տողի վերջի վերծանվող բառը՝ ՍՐԲԵ:

Նախորդ հրատարակիչը վիճաբանի ծանոթագրության մեջ առաջադրում է, մեր կարծիքով, հնարավոր վարկած. «Հայտնի է, որ Աշոտ Գ Ողորմածի (953-977) որդիներից՝ Գուրգեն Ա Բագրատունին, ստանալով Տաշիրը և Ձորագետը, 972 թ. հիմք դրեց Լոռվա Կյուրիկյան թագավորությանը: Նրան հաջորդած Դավիթ Անհողինը (մոտ 996-1048/49) իր եղբայր Սմբատի հետ ոչ միայն ընդարձակեց թագավորության սահմանները, այլև փորձեց ազատվել Գագիկ Բագրատունու գերիշխանությունից: Վերջինս 1001 թ. ծնունդ մեծ ուժերով մտավ Լոռի, պաշարեց Շամշուղեն և սկսեց ավերել թագավորության ամրությունները: Դավիթը չհամարձակվեց մարտի բռնվել հորեղբոր հետ. «...յաղագս սակաւ լինելոյ զաւրաց նորա (Դավթի - իմբ.) առ բազմութեամբ զաւրացն Գագկայ. այլ միջնորդութեամբ հայրապետին Տեառն Սարգսի եկն ի հնազանդութիւն Գագկայ արքայի, և հանդիպեցաւ նմա յաւանն Շիրակայ: Եւ ուխտ խաղաղութեան հաստատեալ Տեառն Սարգսի՝ կալ ի հնազանդութեան Դաւթի, իբրեւ որդի առ հայր, եւ Գագկայ՝ հայրենի խնամով սիրել զնա» (Ասողիկ, 2011, էջ 825-826): Արդյո՞ք այս դեպքերի հեռավոր արձագանքը չէ քննվող արտոնագիրը: Այս դեպքում կարելի է ենթադրել, որ Կյուրիկյաններից բռնագրաված հողերից բաժին է հանվել կաթողիկոսությանը, որը և հետագայում իբրև հայրենի տիրույթ վերադարձվել է Գուրգենի որդիներին»⁵⁵:

Հուշարձանի ճարտարապետությունն ուսումնասիրող Վ. Գրիգորյանը թվականը նշել է ՆԾԲ (1003)⁵⁶:

128. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ. հյուսիսային պատի կենտրոնում, մուտքից արևելք, 13 տող.

ՆԱԶԴԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆՆ	ՅԱՅՈՑ	ԱՅՍ ԻՄ	ԳԻՅՐ Ե
ՏՆ ՍԱՐԳՍԻ	ՈՐ ԾԱԽԵՑԻ	ԶԶԱՂԱՑՍ ԻՄ	...ԱՐ...Ս ԵՒ ԻՐՈՂ
ՈՐԴԵԱՑՆ	ԻԲԱՆԻԿԱՆ	Ի ԺԱՌԱՆ/ԳՈՒԹԵԱՆ	Ի ԳԻՆ

ԿՐԱՎՈՐԱՅԱ ԿԱՏԱՐԻՔ ՀՐԱՄ
 ԱՆ ՕՐՈՇՈՒՄ ԿՐԻՆԻԿ

:ՆԾԹ: (1010) ԹՎԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆՆ ՅԱՅՈՑ, ԱՅՍ ԻՄ / ԳԻՅՐ Ե
 ՏՆ ՍԱՐԳՍԻ, ՈՐ ԾԱԽԵՑԻ ԶԶԱՂԱՑՍ ԻՄ / ...ԱՐ...Ս ԵՒ ԻՐՈՂ
 ՈՐԴԵԱՑՆ ԻԲԱՆԻԿԱՆ Ի ԺԱՌԱՆ/ԳՈՒԹԵԱՆ Ի ԳԻՆ

55 Գ. Մելքոնյան, նշվ. աշխ., էջ 63-65:

56 Վահագն Գրիգորյան, Հայաստանի վաղ միջնադարյան կենտրոնագմբեթ փոքր հուշարձանները, էջ 35:

ԳԱՆՁԻ ԶԿԱՐԷ ՈՔ ԽԱՓԱՆ ԼԻՆԵԼ, / ՈՐ ՆԻՍՏ Ի ՅԱԹՈՌ
 ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ. ԵԹԷ ՈՔ ՀԱԿԱՌԱԿ / ԿԱ ՆՁՈՎԱԾ Է
 Ի ՄԵՋԱՆԷՂ ԵՒ :ՅԺԸ:-ԻՑՆ (318) / ԵՒ Ի ՄԵՐ ՍՈՒՐԲ ՆՇԱՆ
 ՀԱՍՏԱՏՈՒՆ Է ԳԻՐՍ ԱՅԼ ՎԱՍՆ / ՄԱՐՄՆԱՎԱԳՍ, ՈՐ
 ԱՎԱԳԱՑՍ ՅԱՂԱԳՍ ԴՆԱՅ/ԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ԻԼԻՅՐ ԵԹԷ ՈՔ
 ՀԱԿԱՌԱԿ / ԿԱ ՆՁՈՎԱԾ Է Ի ՅԵՐԿՆԱՎՈՐԱՑ ԵՒ Ի
 Յ/ԷՐԼԿՐԱՎՈՐԱՑՍ. ԿԱՏԱՐԻԶՔ ՀՐԱՄ/ԱՆԴԱՑՍ՝ ԱԴՐՅՆԻՑ/ԻՆ:

Հրատ. Հ. Մելքոնյան, «Լրաբեր», 1983, 5, 65:

Ծանոթ. Արժանագրությունը վատ է պահպանվել, ըստ այդմ էլ բավական տարընթերցումներ կան սույն և
 նախորդ վերծանություններում: Երկրորդ տողի սկզբում, ոչ շատ պարզորոշ, բայց կարդացվում են
 ԳՐԷՏՆ տառերը (վերջին երկուսի վրա ուրվագծվում է պատիվ նշան): Կարծում ենք՝ գրիչը «մոռացել է»
 Ի տառը. Հ. Մելքոնյանի մոտ՝ ԳՐԷԱՆ ՍԱՐԳՍԻ: Երրորդ տողի սկզբում որոշակիորեն ուրվագծվում են ԱՐ
 և Ս տառերը (դրանք երևում են և՛ գրչագրում, և՛ լուսանկարում), ուստի այդ տառերը ներառում ենք
 Ս. Բարխուդարյանի վերծանության մեջ:

Զորրորդ տողի վերջում Ս. Բարխուդարյանը կարդացել և գրել է ԽԱՓԱՆԵԼ, այն դեպքում, երբ գրչագրում
 կարդում ենք ԽԱՓԱՆԱՆԵԼ կամ ԽԱՓԱՆ ԵՒ: Հ. Մելքոնյանը վերծանել է ԽԱՓԱՆԵԼԻՆ ԵՒ, ինչպես իր
 գրչագրում: Ուշադիր զննելով այս հատվածը մենք հակված ենք կարդալու մեզ առաջին անգամ հանդի-
 պող, սակայն բովանդակային առումով, կարծում ենք, հարիր՝ ԽԱՓԱՆ ԼԻՆԵԼ արտահայտությունը:

Հինգերորդ տողի սկզբում Հ. Մելքոնյանը կարդացել է ՈՐՆ Ի ՄՍԻ ՅԱԹՈՌ: Պահպանվածության վիճակն
 այնպիսին է, որ տուրք պետք է տանք տրամաբանությանը, որը Ս. Բարխուդարյանի վերծանության օգ-
 տին է, մի տարակարծությամբ՝ ՆԻՍՏԻ խիստ բարբառային արտահայտության փոխարեն՝ ՆԻՍՏ Ի ՅԱ-
 ԹՈՌ, չնայած Ի և Յ տառերի «հակամարտությանը»:

Յոթերորդ տողի սկզբնահատվածը, մինչև ՀԱՍՏԱՏՈՒՆ բառը, պրակիս կազմողը չի վերծանել, չնայած
 գրչագրում առկա են տառերը, որոնք, հիմնականում, համապատասխանում են Հ. Մելքոնյանի վերծա-
 նությանը՝ ԵՒ Ի ՄԵՐ ՍՈՒՐԲ ՆՇԱՆԵՍ: Տողի վերջում ՎԱՍՆ բառից առաջ պարզ փորագրված է ԱՅԼ, թերևս
 ճիշտ կլիներ ԱՅՍ, ինչպես նշել է կազմողը, սակայն գրչագրում նույնպես գրելով ԱՅՍ:

Ութերորդ տողը Ս. Բարխուդարյանը չի վերծանել, չնայած որոշ բառակապակցություններ առկա են
 գրչագրում: Այս տողը ներառում ենք Հ. Մելքոնյանի, հիմնականում համոզիչ վերծանությունից՝ երկու
 ճշտումով. տողի առաջին Ս տառը նա կարդացել է Տ, իսկ վերջում ՇԱՀ տառակապակցությունը՝ ԶԱՀ:

129. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻԶ ԵԿԵՂԵՑԻ. Իյուսիսային պատին, մուտքից արևելք, նախորդներից
 ներքև, անարվեստ գրերով և խառն տողերով, 6-7 տող.

ԱԷ ՅԻՂՈՐԺԱԻ ԶՈՒՍՏԻ ԵԱՍՆ
 ՆՐԻՄՆԱՆ ԵԱՍՆ
 ԱՄՈՒԹԵ
 ԿԱՌԿԱ ՆԻՐՈՎԵԼ
 ԵՂԵՅՅԱՅ 3 Տ Ը

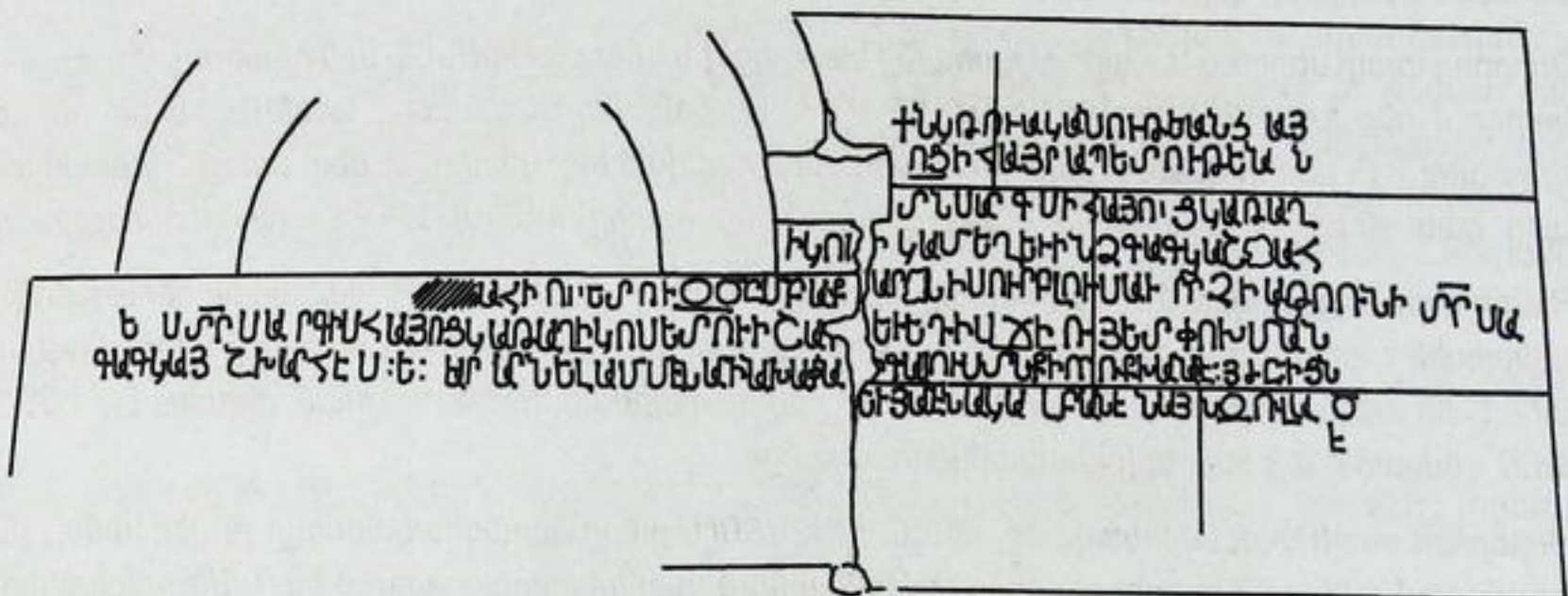
:նյ: (1009) ԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ / ԵՄ ՏՐ ՍԱՐԳԻՍ
 ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ Հ/ԱՆԵՑԻ ՇՈԹԱԻ ԶՈՒՐՍ ՄԻ
 ...ՇԱՐՆՇԱՐ ԳԱԳԱ ԱՐԵԻՇ/ԱՏՈՒԹԵԱՆ ...ՈՐ ՈՔ
 ՀԱ/ԿԱՌԱԿ ԿԱ ՆԻՋՈՎԵՐԱԼ / ԵՂԻՑԻՅ 3ԱՅ :ՅԺԸ:-ԻՑՆ (318) ...:

Ծանոթ. Տողերի վերջին մասերում բավականաչափ քարեր հնում թափված են եղել և նոր, ավելի մանր քարերով վերաշարվել է պատը: Մոտավորապես կես մասում մեկ քար նույնպես ընկել է, և այդտեղ մի նոր քար են տեղադրել:

Առաջին տողում, թվականությունից մնացել է Ն տառի ստորին մասը, Ծ-ն՝ ամբողջովին, իսկ վերջին տառից՝ անորոշ գծեր, հավանաբար, Ը տառի մնացորդ, որով կստացվի 1009 թվականը:

Հուշարձանի առավել վատ պահպանված արձանագրությունն է:

130. Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ. հյուսիսային պատի կենտրոնում և մուտքի բարավորի վրա, արտաքուստ, 9 տող.

† :նԿ: (1011) ԹՈՒԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ/ՈՑ, Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆՆ /
 ՏՆ ՍԱՐԳՍԻ ՀԱՅՈՒՑ ԿԱԹԱՂԻԿՈՍԻ ԿԱՍ ԵՂԵԻ ԻՆՁ ԳԱԳԱ ՇԱՐ/ՆՇՆԱՐԻ,
 ՈՐ ԵՏՈՒ ԶԾԸՄԲԱՔԱՐԻՆ Ի ՍՈՒՐԲ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՉԻ ԱԹՈՌՆ Ի ՏՐ ՍԱ /
 ԵՄ ՏՐ ՍԱՐԳԻՍ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹԱՂԻԿՈՍ ԵՏՈՒ ԻՇԱՐՏԱԿԻ ԵՒ ԵՂԻ
 ՎԵՒՈՅԵՏ ՓՈԽՄԱՆ / ԳԱԳԱ ՅՐԱՆԽԱՐՀԵՍ :Ե: ԱՒՐ ԱՐՆԵԼ Ա[Մ]ՄԵՆ ԱՄԻ
 ԱՆԽԱՓԱՆ ՄԻՆՉ ԻՅ ԳԱԼՈՒՍՏՆ ՔԻ, ՈՐ ՈՔ ԽԱՓԱՆԷ :ՅԺԸ:-ԻՑՆ (318) /
 ԵՒ ՅԱՄԵՆԱԿԱԼ ԲԱՆԵՆ ԱՅ ՆՋՈՎԱԾ / Է:

Հրատ. Հ. Մելքոնյան, «Լրաբեր», 1983, 5, 61:

Ծանոթ. Հինգերորդ տողի աջ կողմում մի քանի անորոշ տառեր չեն կապվում բովանդակության հետ, հավանաբար, հետագա հավելում է:

7-րդ տողում ՅԱՇԽԱՐԵՍ բառից հետո 5-6 տառ եղծված է:

Այս արձանագրությունը միակն է, ուր առկա են կցագրեր: Նախորդ հրատարակչի վերծանության մեջ կան մի շարք տարրնթերցումներ, որոնցից մի քանիսի հետ մենք համաձայն ենք. ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՉԻ բառից հետո «Հինգերորդ տողի անորոշ տառերը» Հ. Մելքոնյանը կարդացել է ԱԹՈՌՆ Ի ՏՐ ՍԱՐԳԻՍ, հաջորդ տողում ԵՏՈՒ-ից հետո ԻՇԱՐՏԱԿԻ-ը՝ Ի ՇԱԹ: Յոթերորդ տողում ԱՇԽԱՐՀԵՍ բառից հետո նա կարդացել է :Ե: ԱՒՐ ԱՐՆԵԼ ԱՄ[Մ]ԵՆ, իսկ ԱՆԽԱՓԱՆ-ից հետո կիսեղծ Ց Ի:

131*. Ս.ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ. արևելյան պատին, արտաքուստ, 1 տող.

ԵՍԱԻ

ԵՍԱԻ:

Ծանոթ. Այս անունը նկատել ենք վիմագրական զննման ժամանակ: Բացառված չէ, որ շինարար վարպետի կամ ճարտարապետի անուն լինի:

Եկեղեցու հյուսիսային որմի արևելյան մասում առկա են եղծված ու անկապակից արձանագրություններ ու դրանց առանձին մասեր (նկ. 131ա): Դ. Մելքոնյանն իր հոդվածում հիշատակում է հյուսիսային որմի բարավորի կամարակապ քարին պահպանված «Թ. ՅԾԸ (909)» թվագիրը (Դ. Մելքոնյան, էջ 58), իսկ նույն որմի արևելյան մասում ելնդատառ, բայց եղծված հետևյալ երկտող վիմագիրը. «ՅՈ...Ս ԾԱՌԱՅ ՍՐ/ԲՈՅՍ ԳՐԻԳՐՈՐՈՅՍ» (Դ. Մելքոնյան, էջ 65): Վերջինս մենք ևս նկատեցինք, սակայն, վերծանությունը չարունակում է մնալ պայմանական (նկ. 131բ):